

Nr 36.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående viss lagstiftning rörande pensionsstiftelser.

Första lagutskottet har till behandling förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen i första kammaren nr 40 av herr *Damström* samt i andra kammaren nr 51 av herr *Östrand* och nr 88 av herr *Nihlfors m. fl.*

I motionerna I: 40 och II: 51, vilka äro likalydande, hemställes — under hänvisning till motiveringen i de likalydande motionerna I: 39 av herr *Damström* och II: 50 av herr *Östrand* angående vissa ändringar i villkoren för skattefri avsättning till pensionsstiftelse m. m. — »att riksdagen måtte besluta om en översyn av gällande lagstiftning i avsikt

att i 17:e kapitlet handelsbalken stadgas förmånsrätt för sådan fordran hos företaget, som tillkommer fri pensionsstiftelse i likhet med vad som nu gäller för bunden stiftelse;

att i konkurslagen införes sådan bestämmelse, att medel, avsatta till pensionsstiftelse, i återvinningshänseende behandlas såsom vederlagsdisposition och således ej jämföras med gåva».

Motionen II: 88 utmynnar i hemställan, »att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning i syfte att skapa större trygghet åt de anställda genom beredande av bättre förmånsrätt för medel, som tillhöra s. k. bundna pensionsstiftelser, än vad bestämmelserna i handelsbalken kap. 17 § 11 medger, och genom åstadkommande av likställighet mellan fria och bundna pensionsstiftelser i vad avser förmånsrätten enligt 4 § nämnda kapitel handelsbalken».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de i motionerna framställda yrkandena, får utskottet hänvisa till motionerna I: 39 och II: 88.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna från pensionsstyrelsen, statskontoret och försäkringsinspektionen. Vidare har utskottet berett Svenska arbetsgivareförbundet, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Svenska personal-pensionskassan (SPP) tillfälle att yttra sig över motionerna.

Gällande rätt m. m.

Enligt en äldre åskådning uppfattades utgivande av pension såsom ett understöd av närmast gåvokaraktär. Numera anses åter allmänt, att pension utgör en form av vederlag för det arbete, som arbetstagaren utfört i sin anställning.

Där pensionsintressena tillgodoses genom stiftelsebildning kunna stiftelserna anordnas antingen — såvitt angår aktiebolagsområdet — såsom s. k. bundna stiftelser, vilkas rättsliga ställning närmare regleras i *lagen den 18 juni 1937 om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser* (i det följande benämnd 1937 års lag), eller såsom s. k. fria stiftelser, beträffande vilka i huvudsak endast finnas sedvanerättsliga bestämmelser.

1937 års lag avser att bereda skydd för aktiebolags fondering av vinstmedel för pensionering av anställda hos bolaget eller efterlevande till anställda. Enligt 1 § i lagen må aktiebolag i den ordning, varom i 2 § sägs, bilda stiftelse, vars förmögenhet må helt eller delvis utgöras av fordran hos bolaget, till betryggande av pension åt anställda hos bolaget (egenpension) efter avgång från tjänst eller annan arbetsanställning, efter uppnående av viss ålder eller vid bestående förlust eller nedsättning av arbetsförmågan (invaliditet), samt efter anställds död åt efterlevande make och barn (familjepension). Även pension, som kan komma att utgå till fränskild make, omfattas av stiftelsen. I fråga om pensionsstiftelses ändamål äger bolaget bestämma, att stiftelsen skall avse tryggandet av pension allenast åt anställda, som inneha vissa befattningar eller vissa slag av befattningar hos bolaget, samt efter sådan anställds död åt efterlevande efter honom. Dylik stiftelse kallas särskild pensionsstiftelse. Har sådan bestämmelse ej meddelats, är stiftelsen allmän pensionsstiftelse för bolaget. Stadgandena rörande pensionsstiftelses ändamål angiva emellertid endast ramen för den pensionering, vars betryggande kan vinnas genom inrättande av pensionsstiftelse. Lagen upptar icke föreskrift om innehållet av de pensionsutfästelser, som kunna givas, utan utgår från full avtalsfrihet beträffande rätten till pension och förutsättningarna för pensionsrättens inträde. Men då pensionsutfästelser givits, utgör stiftelseförmögenheten i första hand säkerhet för dessa utfästelsers fullgörande, och vad därefter kan återstå skall tjäna till tryggande av pension åt övriga anställda eller deras efterlevande efter billighet.

Bildande av pensionsstiftelse beslutas enligt 2 § av sådan ordinarie bolagsstämma som i 121 § aktiebolagslagen sägs. I beslutet om bildande av särskild stiftelse skola tydligt angivas de befattningar eller slag av befattningar hos bolaget som avses med stiftelsen. Pensionsstiftelse kommer till stånd i och med beslutets införande i aktiebolagsregistret. Överföring av vinstmedel till pensionsstiftelse beslutas av bolagsstämma vid fastställande av balansräkning för föregående räkenskapsår. Pensionsstiftelse må ej bil-

das utan att till densamma överföres minst 500 kronor. Sedan registrering av pensionsstiftelse skett, äger stiftelsen på grund av överföring av medel från bolaget fordran hos detta till motsvarande belopp.

Bildandet av pensionsstiftelse medför icke någon ändring i bolagets skyldighet att själv betala utgående pensioner. Försättes bolaget i konkurs, skola de, som äga fordran på grund av pensionsrätt mot bolaget, bevaka sina fordringar i konkursen. I avseende å dessa fordringar äger stiftelsen i konkursen ställning av medgäldenär. I den mån utdelning utgår å pensionsfordringarna, skola utdelningarna enligt 10 § avräknas å utdelningen för stiftelsefordringen med det undantaget, att om den årliga pensionen överstiger vissa i 9 § sista stycket angivna belopp (6 000 kronor för pensionsstagare eller anställd eller, beträffande efterlevande make, barn eller frånskild make, 2 000 kronor åt en pensionstagare, 3 000 kronor åt två pensionstagare och ytterligare 400 kronor för varje överskjutande pensionsstagare, därvid efterlevande och frånskild make räknas såsom en pensionsstagare) avräkning ej får ske för vad som avser överskjutande belopp. Ur de medel, som på grund av bevakningen av stiftelsefordringen tillfalla stiftelsen, äga först pensionsborgenärerna erhålla betalning för sina fordringar, i den mån betalning till dem ej utgått i konkursen. Skulle därefter medel återstå, skall tilldelning äga rum efter billighet till övriga intressenter i stiftelsen, d. v. s. till pensionstagare, som utan att äga fordran på grund av pensionsrätt mot bolaget faktiskt åtnjutit pension, samt till dem som varit anställda hos bolaget och ej på grund av utfästelse upptagande oantastbarhetsprincipen ägt fordran hos bolaget, samt till efterlevande efter anställda. Skulle vid delningen överskott uppkomma, skall detta ej återgå till bolaget utan tillfalla en allmän fond, svenska aktiebolagens pensions- och understödsfond (9 §).

Träder bolaget i likvidation utan samband med konkurs, skall enligt 9 § bolaget äga å stiftelsefordringen avräkna vad bolaget såsom betalning för förfallna pensionsbelopp eller såsom gottgörelse för kapitalvärdet av pensionsrätten under likvidationen utgiver till dem, som äga fordran på grund av pensionsrätt mot bolaget. Återstoden av stiftelsefordringen utbetalas till stiftelsen. Behållningen hos stiftelsen skall fördelas efter billighet i samma ordning som nyss angivits för fall av konkurs.

Enligt särskilda stadganden i lagarna om aktiebolag, bankrörelse och försäkringsrörelse är aktiebolag skyldigt att redovisa skuld till bunden pensionsstiftelse på grund av till denna överförda vinstmedel såsom särskild post i balansräkningen och att till registreringsmyndigheten (patent- och registreringsverket) insända avskrift av balansräkningen. Härigenom beredes bolagets övriga borgenärer möjlighet att förskaffa sig upplysningar rörande ifrågavarande skuld. I kontrollsyfte stadgas därjämte i 18 § första stycket 1937 års lag skyldighet för bolaget att årligen lämna tillsynsmyndigheten (pensionsstyrelsen) uppgifter om skulden.

Annan pensionsstiftelse tillhörig egendom än fordran som i 2 § av 1937 års lag avses skall enligt 19 §, i den mån penningmedel ej böra hållas tillgängliga för utbetalningar från stiftelsen, anbringas enligt föreskrifter som meddelas av Konungen. Enligt av Kungl. Maj:t med stöd härav den 24 november 1939 fastställda föreskrifter skall sådan egendom anbringas i vissa angivna slag av värdehandlingar — obligationer som utfärdats eller garanterats av staten, Sveriges allmänna hypoteksbanks eller konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer m. m. — eller ock redovisas i sådana av bolaget utfärdade skuldförbindelser, för vilka stiftelsen äger säkerhet i dylika värdehandlingar.

Vad angår de fria pensionsstiftelserna kan åtskillnad göras mellan två olika typer av sådana med hänsyn till deras konstruktion. Vid den ena typen utgör stiftelseförmögenheten, liksom vid de bundna stiftelserna, säkerhet för företagets pensionsförpliktelser, och de pensionsberättigade ha således här ett direkt pensionsanspråk gentemot företaget. Andra pensionsstiftelser äro konstruerade på sådant sätt, att stiftelsen övertagit företagets hela pensioneringsverksamhet. Pensionsanspråken skola följaktligen i dessa fall riktas mot stiftelsen, som har att så långt dess medel förslå svara för pensionerna.

1937 års lag grundar sig på ett av *lagberedningen* utarbetat förslag. I samband med utarbetandet av detta upptog lagberedningen till behandling jämväl spörsmålet om beredande av viss förmånsrätt för pensionsfordringar. Med beaktande av rådande uppfattning av pensionsanspråkets natur, nämligen att detta utgör ett anspråk på intjänad lön, ansågos skäl tala för att i förmånsrättshänseende jämställa pensionsfordran med lönefordran. I enlighet med lagberedningens förslag upptogs genom lag den 18 juni 1937 såsom en första punkt i andra stycket av 4 § 17 kap. *handelsbalken* en föreskrift av innehåll att förmånsrätt i den ordning, som i första stycket stadgas för betjänters och tjänstehjorns lön, även skall gälla för fordran å pension, som tillkommer pensionstagare på grund av tjänst eller annan arbetsanställning, vilken innehafts av honom själv eller av anhörig till honom, dock ej för längre tid än sammanlagt ett år och ej heller för tid, som förflutit mer än ett år innan konkursansökningen gjordes. I en andra punkt stadgades vidare i enlighet med förslag av beredningen, att samma förmånsrätt, som i första punkten föreskrivits, skulle intill de i 9 § sista stycket 1937 års lag angivna beloppen tillkomma jämväl pensionsstiftelse, som bildats enligt nämnda lag, för fordran varom i 2 § samma lag sägs, i den mån fordringen motsvarar pensionsfordringar, vilka utgå med nämnda förmånsrätt. För återstående del av dylik stiftelses fordran enligt nämnda 2 § tillerkändes stiftelsen genom 1937 års lagstiftning förmånsrätt enligt 17 kap. 11 § *handelsbalken*.

Syftet med den förmånsrätt, som sålunda tillerkänts bunden pensions-

stiftelse, angives i lagberedningens motiv i första hand vara att bereda ytterligare säkerhet för de i konkursen bevakade pensionsfordringarna, så att, i den mån betalning för dem ej utgår i konkursen, ytterligare betalning skulle kunna erhållas ur den utdelning, som i konkursen belöper å bolagets skuld till stiftelsen på grund av överföringar av medel till denna från bolaget. I andra hand komme förmånsrätten att lända övriga pensionsintressen till godo vid stiftelseförmögenhetens användande till tilldelning av pensioner eller pensionering eller pensionsbidrag åt anställda och efterlevande till anställda efter vad i 10 § av 1937 års lag stadgas. Såvitt avräkning jämlikt denna paragraf sker för utdelning å pensionsfordringar med förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken, måste, uttalade lagberedningen vidare, pensionsstiftelsen för sin fordran tillerkännas samma förmånsrätt som pensionsfordringarna.

Beträffande de fria pensionsstiftelsernas ställning i förmånsrättshänseende m. m. vid vederbörande företags konkurs saknas lagbestämmelser. Det synes allmänt antagas, att någon analogisk tillämpning av de för bundna pensionsstiftelser gällande bestämmelserna om förmånsrätt icke kan komma i fråga för de fria stiftelsernas del.

Vad angår rätten till utdelning för pensionsfordringar i arbetsgivares konkurs må i detta sammanhang vidare erinras om att pensionsborgenär kan äga erhålla utdelning ej blott för oguldna före konkursen förfallna pensionsbelopp och pensionsbelopp som under konkursen förfalla intill den dag, från vilken tiden för klander mot utdelningsförslaget är att räkna, utan även för kapitalvärdet nämnda dag av pensionsrätten för tiden därefter. Enligt 139 § konkurslagen skall uppskattningen av detta värde ske efter en räntefot av fem procent.

Som av det förut anförda framgår bygger 1937 års lagstiftning på uppfattningen, att utfästelse eller utgivande av pension icke är att betrakta som gåva. I fråga om rätten för bolagets konkursbo att föra talan om återvinning mot pensionsstiftelse på grund av överförande av medel till denna har emellertid ett avsteg gjorts från denna princip, i det att sådan överföring i återvinningshänseende jämställts med gåva. På förslag av lagberedningen infördes nämligen i samband med 1937 års lagstiftning i konkurslagen en ny paragraf, betecknad 28 a §, enligt vilken återvinningsrätt skall föreligga, därest bolagets borgenärer finnas ha lidit märklig skada av medels överförande till stiftelsen och konkursansökningen gjorts tidigare än etthundraåttio dagar efter det överföringen vunnit publicitet, d. v. s. efter det den balansräkning inkommit till registreringsmyndigheten, enligt vilken medlens överföring skett, eller, där stiftelsen registrerats senare än balansräkningen inkommit, efter stiftelsens registrering.

I motiven till det nya stadgandet anförde lagberedningen bl. a. att, då

överföring av medel till pensionsstiftelse kunde ske utan hänsyn därtill, om utfästelse av pensionsrätt givits eller icke, och det helt ankomme på bolaget att fritt bestämma det belopp av vinstmedel som överföres till stiftelsen, överföringen syntes böra i återvinningshänseende likställas med gåva. Vidare yttrade lagberedningen med föranledande av ett i det följande berört remissyttrande av landsorganisationen följande.

Att giva en särskild återvinningsregel beträffande överföringen av vinstmedel, såvitt överföringen motsvaras av pensionsutfästelser, och en annan, såvitt överföringen överstiger sådana utfästelser, har synts lagberedningen alltför mycket komplicera såväl denna frågas legislativa lösning som ock dess behandling i rättstillämpningen. Skapandet av en stiftelseförmögenhet eller en ökning av en sådan förmögenhet senare än sex månader före bolagets försättande i konkurs kan vidare innebära en i övriga borgenärers intressen så ingripande åtgärd, att rätt till återvinningsstalan bör stå öppen, även om med åtgärden avsetts betryggandet av tidigare pensionsutfästelser.

Historik.

Frågan om trygghand av pension åt anställda i enskild tjänst har under senare decennier vid åtskilliga tillfällen varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Utskottet kommer i det följande att, utan anspråk på fullständighet, redogöra för vissa avslutade och pågående utredningar m. m. som synts vara av särskilt intresse med hänsyn till de i förevarande motioner väckta spörsmålen.

Under 1930-talet kom den allmänna uppmärksamheten att särskilt riktas på de av aktiebolagen avsatta pensionsfondernas rättsliga ställning. Frågan om beredande av skydd för dylika fonder upptogs vid *1935 års riksdag*. Andra lagutskottet, till vilket i ämnet väckta motioner hänvisats, ansåg frågan om att bereda betryggande former för de privatanställdas pensionering böra lösas ur enhetlig synpunkt under beaktande av förhållandena på hela det område, som därav berördes, och hemställde att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära utredning av frågan om lagstiftning i syfte att få till stånd betryggande former för pensionering av anställda hos enskilda företag och sammanslutningar. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen och skrivelse i ärendet avläts den 5 april 1935 (nr 141).

Den 15 november 1935 anbefalldes lagberedningen med anledning av denna skrivelse att avgiva yttrande i den genom skrivelsen väckta frågan om lagstiftning i syfte att få till stånd betryggande former för pensionering av anställda hos enskilda företag, såvitt ärendet berörde området för beredningens uppdrag att verkställa utredning om revision av aktiebolagslagstiftningen och vad därmed kunde äga omedelbart sammanhang. Frågan i övrigt skulle under samråd med lagberedningen utredas inom justitiedepartementet.

Med anledning av det uppdrag, som lagberedningen sålunda erhållit,

framlade beredningen den 10 februari 1937 de förslag (SOU 1937:13), som resulterade i 1937 års ovan berörda lagstiftning.

Sedan 1936 års riksdag i skrivelse den 27 juni (nr 421) begärt att den nyssnämnda utredningen måtte utsträckas till att avse åtgärder, som genom samhällets försorg lämpligen kunde vidtagas för att främja pensioneringen av personer anställda i enskild tjänst, ansågs en departemental utredning av dithörande spörsmål icke kunna äga rum, och bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 11 september 1936 chefen för justitiedepartementet att tillsätta en kommitté för att verkställa utredning beträffande frågan om pensionering av i enskild tjänst anställda personer och utarbeta de författningsförslag, vartill utredningen kunde föranleda. Med stöd härav tillsattes den 19 i samma månad en kommitté, den s. k. *Harteliuskommittén*, för utredning av frågan om pensionering av i enskild tjänst anställda. Kommittén avgav den 28 juni 1938 betänkande med förslag till lag om frivillig pensionering av i enskild tjänst anställda (SOU 1938:18). I detta betänkande fastslogs, att pensionen i princip borde behandlas som en med tjänsten förenad ersättning, för vilken prestanda lämnats genom utfört arbete. Pensionen vore således att betrakta som en arbetstagarens tillkommande uppskjuten lön. Kommitténs lagförslag utsattes vid remissbehandlingen för stark kritik och föranledde icke någon statsmakternas åtgärd.

Vid 1944 års riksdag väcktes i andra kammaren en motion angående utredning rörande lagstiftning om företagarpension. På förslag av andra lagutskottet, dit motionen hänvisats, anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t om en förutsättningslös utredning angående möjligheten och lämpligheten av en obligatorisk pensionering av i enskild tjänst anställda. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 24 januari 1947 tillkallade chefen för handelsdepartementet den 28 i samma månad sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande ordnandet av en pensionering för anställda i privat tjänst. Utredningsmännen, vilka antogo benämningen *pensionsutredningen*, avgåvo den 12 oktober 1950 principbetänkande angående allmän pensionsförsäkring (SOU 1950:33). I betänkandet föreslogs en allmän och obligatorisk pensionsförsäkring. Sedan betänkandet remissbehandlats, har med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 23 november 1951 tillkallats en särskild *utredning för utarbetande av slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring*. Enligt sina direktiv, innefattade uti anförande av statsrådet Ericsson till statsrådsprotokollet sistnämnda dag, har denna utredning att i enlighet med vissa angivna riktlinjer samt med beaktande av den kritik, som framförts i remissyttrandena över pensionsutredningens betänkande, utarbeta ett slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring med tillhörande författningstext. Ifrågavarande utredningsuppdrag har ännu icke slutförts. I två vid innevarande riksdag väckta, likalydande motioner, I: 304 och II: 404, vilka behandlats av andra lagutskottet, har hemställts, att utredningen måtte påskyndas så att slutligt förslag till allmän pensionsförsäk-

ring snarast kunde framläggas. På förslag av utskottet (utl. nr 13), som icke funnit anledning antaga annat än att utredningen bedreves med tillfredsställande effektivitet och skyndsamhet, ha motionerna avslagits av riksdagen.

Enligt punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen föreligger rätt till avdrag vid beräkning av inkomst av rörelse för medel som avsatts till pensionsstiftelse. Motsvarande gäller jämlikt punkt 1 av anvisningarna till 22 § samma lag vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet enligt bokföringsmässiga grunder. Med pensionsstiftelse förstås enligt punkt 6 av anvisningarna till 53 §, förutom bunden stiftelse, sådan fri stiftelse, vilkens kapital och avkastning må användas endast till pensioner på grund av tjänst, därest genom föreskrifter i reglementet eller eljest trygghet skapats för att stiftelsen så länge den består skall ha sådant ändamål samt att vid dess upplösning återstående medel antingen skola användas för dylik pensionering eller anslås till välgörande eller eljest allmännyttigt ändamål. Enligt den lydelse nyssnämnda anvisningspunkt 2 till 29 § har sedan den 1 januari 1951 medges emellertid icke avdrag för avsättning till pensionsstiftelse med mindre dels pensioneringen anordnats på sätt som i kommunalskattelagen föreskrives som villkor för att livförsäkring skall hänföras till pensionsförsäkring, dels ock de överförda medlen erfordras för att säkerställa de pensioner jämte dyrtidstillägg eller andra därmed jämförliga tillägg, vilka enligt gjorda utfästelser eller inom vederbörande företag tillämpad sedvänja högst skulle utgå. Nu angivna bestämmelser gälla jämväl vid taxering till statlig inkomstskatt. Vissa inskränkningar av tillfällig natur i rätten till avdrag ha vid olika tillfällen stadgats.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 maj 1952 har chefen för finansdepartementet tillkallat en kommitté, *företagsbeskattningskommittén*, för att verkställa en översyn av vissa bestämmelser rörande företagsbeskattningen. I kommitténs uppdrag ingår bl. a. att ompröva bestämmelserna om avdrag för avsättning till pensions- och andra personalstiftelser. Ur direktiven för kommittén, innefattade uti anförande av statsrådet Sköld till statsrådsprotokollet nyssnämnda dag, må här anföras följande.

Som jag förut framhållit hör ovedersägligen bestämmelserna om avdrag för avsättning till pensions- och andra personalstiftelser till de skatteregler som möjliggör vinstreglerande dispositioner av mera avsevärd omfattning. Redan på grund härav hör utredningen äga ompröva dessa bestämmelser. Därtill kommer att bestämmelserna med deras nuvarande utformning är komplicerade i tillämpningen och ur skilda synpunkter otillfredsställande konstruerade. Från taxeringsmyndigheternas sida har vid upprepade tillfällen anmärkts att bestämmelserna ofta utnyttjats i huvudsakligt syfte att uppnå opåkallade skattelättnader samt att myndigheterna saknar möjligheter att ingripa häremot. Sålunda har påpekats att avsättningar verkställas till pensionsstiftelser, oaktat att företaget har sina anställda pensionsförsäkrade i försäkringsanstalt eller direkt belastar omkostnadskontot

med aktuella pensionsutgifter. Dessa erfarenheter borde, har det framhållits, föranleda att man prövade huruvida företag, som bildade pensionsstiftelser, skulle åläggas föra sina samtliga pensioneringskostnader över stiftelsen. Vidare har invänts att sedan avsättning till s. k. fri pensionsstiftelse verkställts — en sådan avsättning behöver icke innefatta mer än utfärdandet av ett skuldebrev och en mot skuldebrevets belopp svarande utgiftsnotering i räkenskaperna — förloras kontrollen över stiftelsen och hur dess förmögenhet användes. Även invändningar av annan art har riktats mot bestämmelserna på förevarande område. Vad angår övriga personalstiftelser har framhållits att avdrag enligt gällande bestämmelser visserligen skall medges blott om stiftelsens tillgångar skall användas för omkostnader av för stiftelsebildaren i och för sig avdragsgill natur, men att icke sällan förekommit att tillgångarna i fråga, oaktat vad på förhand uppgivits, använts i icke obetydlig omfattning för ändamål av annat slag än det nyss nämnda.

Vid en omprövning av de nu senast antydda bestämmelserna bör givetvis iakttagas, att de synpunkter av social natur, som vid de nuvarande bestämmelsernas utformning beaktades, blir i förevarande sammanhang i lika mån tillgodosedda.

I de förut omförmälda motionerna I: 39 och II: 50 har hemställts, att riksdagen måtte besluta om översyn av gällande bestämmelser om rätt till avdrag vid inkomsttaxeringen för avsättning till pensionsstiftelse i avsikt att såsom villkor för sådant avdrag föreskrevs att stiftelsen i princip skulle tillgodose alla grupper av anställda och att dessa skulle vara representerade i stiftelsens styrelse. I en inom första kammaren väckt motion, nr 275, har vidare yrkats, att riksdagen måtte begära en snabb utredning av frågan om rätten till avdrag för avsättning till pensionsstiftelse. Bevillningsutskottet, som behandlat ifrågavarande tre motioner, har i sitt betänkande nr 4, under uttalande att de i motionerna berörda spörsmålen komme att göras till föremål för överväganden vid den pågående utredningen, avstyrkt motionerna. Dessa ha även avslagits av riksdagen.

Yttranden.

Pensionsstyrelsen och *försäkringsinspektionen* tillstyrka, att en utredning av de i motionerna berörda spörsmålen tillsättes. Även *landsorganisationen* förordar en översyn av de bestämmelser, varom här är fråga. *Tjänstemännens centralorganisation* ställer sig tveksam till huruvida en särskild utredning nu bör igångsättas, och *statskontoret* uttalar sig i direkt avstyrkande riktning. *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Svenska personal-pensionskassan* yttra sig icke särskilt i frågan huruvida de av motionärerna väckta spörsmålen böra bli föremål för särskild utredning.

Pensionsstyrelsen delar motionärernas uppfattning, att åtgärder böra vidtagas i syfte att bereda ytterligare skydd för dem, som omfattas av fri pensionsstiftelse. Övervägandet av vilka åtgärder som böra ifrågakomma

borde emellertid ske i samband med en mera allsidig utredning av pensionsstiftelsefrågan. Det syntes icke vara till fyllest med utredning enligt motionärernas förslag eller i enlighet med de direktiv som den 9 maj 1952 utfärdats för företagsbeskattningskommittén. Enligt den erfarenhet pensionsstyrelsen hade i egenskap av tillsynsmyndighet för de bundna pensionsstiftelserna vore en allsidig utredning av pensionsstiftelsefrågan — avseende jämväl frågan om förmånsrätt för pensionsstiftelser — så angelägen att den borde komma till stånd snarast möjligt.

Försäkringsinspektionen anför.

Gentemot en utredning rörande de med pensionsstiftelserna förenade problemen kan invändas, att därest folkpensioneringen kompletteras med en obligatorisk allmän pensionsförsäkring — varom utredning för närvarande pågår (pensionsutredningen) — de sociala skälen för en lagstiftning på stiftelseområdet förlorar i tyngd. En obligatorisk allmän pensionsförsäkring torde emellertid knappast kunna få en sådan utformning att den utesluter behovet att i många fall bygga på den obligatoriska pensionsförsäkringen med frivilliga pensionsanordningar. I den mån för sådana kompletterande anordningar stiftelsevägen väljes, finnes det även efter genomförandet av en allmän pensionsförsäkring behov av en lagstiftning rörande pensionsstiftelsernas ställning. Skulle av nationalekonomiska skäl den allmänna pensionsförsäkringen behöva skjutas på framtiden, framträder behovet av en lagstiftning på stiftelseområdet med ännu större skärpa. Försäkringsinspektionen finner det därför riktigast att en utredning rörande pensionsstiftelsernas ställning tillsättes redan nu. Utredningen synes böra hålla erforderlig kontakt med pensionsutredningen. Därest förhållandena finnes giva anledning därtill, torde utredningen böra framlägga alternativa förslag, avseende dels det fall att en allmän obligatorisk pensionsförsäkring genomföres inom de närmaste åren och dels att en sådan försäkring tills vidare får anstå.

Försäkringsinspektionen framhåller vidare, att då inspektionen — med hänsyn bl. a. till den talrika förekomsten av pensionsstiftelser — förordat en utredning rörande de spörsmål, som äro förenade med dylika stiftelser, detta icke betydde att inspektionen ansåge stiftelsevägen vara den bästa formen för lösningen av de anställdas pensionsproblem. Enligt inspektionens uppfattning vore det lyckligast, om den frivilliga tjänstepensioneringen löstes med anlåtande av försäkringsformen, som erbjöde de anställda de största fördelarna, särskilt ur trygghetssynpunkt. Det syntes emellertid böra ankomma på parterna på arbetsmarknaden att avtalsvägen avgöra vilken pensioneringsform som skall komma till användning.

Tjänstemännens centralorganisation erinrar i sitt yttrande om den utveckling som under senare år ägt rum i fråga om de privatanställdas pensionsförhållanden och framhåller, att tjänstemannaorganisationerna sedan lång tid tillbaka arbetat på att få fram en mera enhetlig reglering av pensionsförhållandena för sina medlemmar. Vidare yttrar centralorganisationen bl. a. följande.

Då pensionsfrågan ur tjänstemannasympunkt betraktas såsom ett anställningsspörsmål och förhandlingar därom regelbundet föras med arbetsgivarna, vill TCO ifrågasätta, om det är nödvändigt att omedelbart igångsätta en utredning rörande de i motionerna berörda spörsmålen, innan större klarhet skapats om möjlighet finnes att genom de redan inledda direkta överläggningarna mellan parterna på arbetsmarknaden först åstadkomma en rättelse i de splittringstendenser beträffande den frivilliga tjänstepensioneringen som för närvarande äro för handen.

Då frågan om bättre förmånsrätt för pensionsstiftelser i viss utsträckning sammanhänge med skattelagstiftningens utformning, slutar centralorganisationen, syntes man om möjligt böra avvakta företagsbeskattningskommitténs utredning rörande pensionsstiftelsernas ställning ur skattesynpunkt.

Statskontoret anför, att — i betraktande av de efter 1937 genomförda folkpensionsreformerna och då frågan om en allmän tjänstepension för närvarande är under utredning — det enligt statskontorets mening knappast förelåge tillräckliga skäl att nu verkställa en översyn av förevarande lagbestämmelser.

I fråga om de i motionerna berörda särskilda spörsmålen anföra remissinstanserna följande:

Vad först angår frågan om förmånsrätt för pensionsstiftelser påpekar *pensionsstyrelsen* — efter redogörelse för gällande bestämmelser m. m. — att de för bunden pensionsstiftelse gällande reglerna om förmånsrätt ägde samband med de föreskrifter, som i vissa andra hänseenden gällde för sådan stiftelse, samt framhåller, att en förutsättning för upptagande i 17 kap. handelsbalken av liknande förmånsrättsbestämmelser för fri pensionsstiftelse syntes vara, att föreskrifter i berörda hänseenden utfärdades jämväl för sådan stiftelse. I fortsättningen anför styrelsen.

Vidare må framhållas att jämställande i förmånsrättshänseende av fri och bunden pensionsstiftelse icke är till fyllest för att skapa ett tillfredsställande skydd för fri stiftelses egendom. Ifrågavarande förmånsrättsbestämmelser avse nämligen såsom förut nämnts endast sådan fordran hos företaget, som uppkommit genom överföring av vinstmedel. Andra tillgångar än fordran hos företaget liksom fordran hos företaget som uppkommit i annan ordning än nyss sagts, t. ex. genom att stiftelsemedel utlånats till detta, kommer sålunda icke att skyddas genom att fria och bundna pensionsstiftelser jämnställas i fråga om förmånsrätt. För bunden pensionsstiftelses vidkommande har skydd skapats jämväl för tillgångar av sist angivna slag genom de av Kungl. Maj:t med stöd av 19 § andra stycket pensionsstiftelselagen utfärdade föreskrifterna i fråga om anbringande av annan sådan stiftelse tillhörig egendom än fordran hos bolaget, som uppkommit genom överföring av vinstmedel.

Försäkringsinspektionen upptar först — likaledes efter redogörelse för gällande bestämmelser m. m. — frågan om beredande av förmånsrätt för de fria pensionsstiftelserna samt anför härom.

Då fråga uppkommer om att förbinda ett visst slag av fordringar med förmånsrätt, har man att mot varandra väga, å ena sidan, de intressen, som talar för att fordringarna i fråga erhåller en privilegierad ställning, och, å andra sidan, de intressen, som är förenade med de oprioriterade fordringarna och med sådana förmånsberättigade fordringar, vilkas ställning försämras genom den nya förmånsrätten. För kreditlivet har det ansetts vara av vikt, att publicitet i en eller annan form i så stor utsträckning som möjligt erhålles beträffande förhandenvaron av förmånsberättigade fordringar.

När vid tillkomsten av 1937 års lagstiftning om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser förmånsrätt jämlikt 17 kap. 11 § andra stycket handelsbalken tillades en bunden pensionsstiftelses fordran på stiftaraktiebolaget, var skälet härtill att det av sociala hänsyn syntes angeläget att skapa en rimlig säkerhet för utfästa eller avsedda pensionsförmåner. Utan förmånsrätt för stiftelsefordringen skulle den säkerhet, som avses med stiftelsebildningen, i avsevärd grad förminskas. Betänkligheterna av hänsyn till andra borgenärer mot att tillerkänna stiftelsefordringar förmånsrätt minskades samtidigt till följd av den publicitet, som kommer till stånd genom föreskrifterna om stiftelsefordringens redovisning i aktiebolags balansräkning. Härtill kommer det förhållandet att en bunden pensionsstiftelse icke kan utsöka stiftelsefordringen hos bolaget, eventuellt genom att begära bolagets försättande i konkurs, och sålunda på denna punkt är sämre ställd än andra bolagets borgenärer. Även denna omständighet ansågs utgöra ett motiv för att tillerkänna sådan stiftelse förmånsrätt för stiftelsefordran mot vederbörande aktiebolag. Den begränsade förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken, som tillkommer bunden pensionsstiftelses fordran mot stiftarbolaget, beror helt på att det i första hand är stiftelsefordringen som skall tjäna till täckning av i konkursen bevakade pensionsfordringar — vilka i viss utsträckning utgår med förmånsrätt enligt sistnämnda lagrum — och att stiftelsen icke äger uppbära utdelning i konkursen å stiftelsefordringen i den mån utdelning utgår å pensionsfordringarna.

De i de remitterade motionerna framförda önskemålen om att fria pensionsstiftelser skall erhålla samma förmånsrätt för sina fordringar mot företagen som tillkommer bundna stiftelser synes försäkringsinspektionen befogade. Framhållas må att av tillgängliga uppgifter att döma de fria stiftelsernas fordringar på stiftarföretagen uppgår till mycket betydande belopp. Det måste anses vara otillfredsställande, att anställda hos exempelvis ett handelsbolag icke skall kunna stiftelsevägen erhålla samma rättskydd som anställda hos ett aktiebolag. En närmare undersökning av möjligheterna att i görligaste mån likställa de olika stiftelseformerna i förmånsrättshänseende synes därför böra komma till stånd. Utredningsarbetet på området torde behöva bli ganska omfattande. Det synes sålunda icke möjligt att blott företaga en ändring av 17 kap. handelsbalken utan det torde bli nödvändigt att fastställa närmare regler för de fria pensionsstiftelserna — varvid 1937 års lagstiftning om bundna stiftelser delvis torde kunna tjäna som förebild — och att bl. a. söka skapa någon form av publicitet beträffande stiftelsefordringarnas förhandenvaro. I detta sammanhang förefaller det också angeläget, att man överväger frågan om att undantagslöst ställa de fria pensionsstiftelserna under tillsyn av lämplig myndighet, förslagsvis pensionsstyrelsen. Det synes vidare icke vara självklart,

att de två huvudformerna av fria stiftelser i förmånsrättshänseende skall behandlas fullt lika.

I fråga om förbättring av de bundna pensionsstiftelsernas förmånsrätt anför inspektionen.

Den i motionen II:88 väckta frågan om en förbättring av förmånsrätten för bundna stiftelsers fordringar mot företagen är svår att bedöma. Med hänsyn till kreditmarknadens intressen kan det starkt ifrågasättas, om man kan ge stiftelsefordringarna, till den del de nu har förmånsrätt enligt 17 kap. 11 § andra stycket handelsbalken, en förmånsrätt, som försämrar förmånsrättsläget för inteckningar. En mindre jämkning av stiftelsefordringarnas förmånsrätt synes däremot icke väcka samma betänkligheter. Framhållas må, att av lagberedningens förslag till lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser framgår, att stiftelsefordringarnas förmånsrätt i Sverige torde vara sämre än den förmånsrätt, som i Schweiz finnes för sådana fordringar. Försäkringsinspektionen vill därför icke motsätta sig, att frågan om en förbättring av de bundna stiftelsernas förmånsrätt för fordringar mot vederbörande företag upptages till övervägande. Detta synes naturligast böra ske i samband med en mera allmän översyn av 1937 års lagstiftning, vilken torde böra företagas i samband med den ovan förordade utredningen rörande de fria pensionsstiftelsernas ställning.

Statskontoret anför.

Det är givetvis av stort värde för de anställda i privata företag, att inrättade pensionsstiftelsers medel skyddas i största möjliga utsträckning. Då tillgångarna bestå av fordringar å företaget, måste emellertid en avvägning ske mot andra borgenärens berättigade intressen. I samband med tillkomsten år 1937 av lagbestämmelserna rörande s. k. bundna pensionsstiftelser gjordes en omsorgsfull avvägning beträffande sådan stiftelses fordringar. Detta resulterade i de nu berörda bestämmelserna i handelsbalkens 17 kapitel samt konkurslagen.

Statskontoret anser för sin del icke tillrädligt, att en ytterligare förbättring av förmånsrätten för de bundna stiftelsernas fordringar kommer till stånd. Under alla omständigheter bör i kreditväsendets intresse synnerlig försiktighet iakttagas vid en utökning av fordringar med förmånsrätt före olika slag av inteckningar. Skulle stiftelses tillgångar anses böra säkerställas i högre grad än för närvarande bör i stället begränsning ske av rätten att helt eller delvis redovisa stiftelses förmögenhet i form av fordran hos företaget. Det bör dock beaktas, att restriktivitet i detta avseende kan omöjliggöra eller i varje fall äventyra företagets villighet att göra avsättningar till pensionsstiftelse. Därest de s. k. fria pensionsstiftelsernas fordringar anses böra givas viss förmånsställning i likhet med de bundna stiftelsernas, bör detta enligt statskontorets mening icke ske annat än i samband med att deras ställning och organisation regleras genom lagbestämmelser, lämpligen i anslutning till de för de bundna stiftelserna gällande stadgandena.

Svenska arbetsgivareföreningen anför.

En verklig förbättring av den förmånsrätt, som för närvarande tillkommer bunden pensionsstiftelse enligt HB 17:11, är icke möjlig utan att pensionsstiftelsens fordran erhåller förmånsrätt före HB 17:9 eller med andra ord får en gynnsammare ställning än faslighetskrediten. Detta skulle be-

tyda en så radikal försämring av företagens kreditmöjligheter och vara så störande på kreditmarknaden över huvud, att en dylik åtgärd får anses helt utesluten. I den mån motionärerna verkligen äsyfta en ändring av angivet slag avstyrker föreningen bestämt, att en sådan ändring vidtages.

Föreningen framhåller härefter bl. a., att rättsläget för närvarande är oklart i fråga om de fria stiftelsernas bevaknings- och förmånsrätt, samt anför vidare.

Ur arbetsgivarsynpunkt kunna starka skäl anföras för en förbättring av pensionsfordringarnas ställning i förhållande till fordringar i allmänhet. Även i de fall, då man — före pensionsfallet — icke kan tala om pensionsfordringar i egentlig bemärkelse, synes det rimligt, att vid företags insolvens särskild hänsyn tas till sådana anställda, som under en lång följd av år arbetat i företagets tjänst. Huruvida och i vad mån ett sådant hänsynstagande bör — för de fria pensionsstiftelsernas del — medföra att de erhålla förmånsrätt för stiftelsefordringarna, finner föreningen icke möjligt att för närvarande taga ställning till. Härför erfordras först och främst att full klarhet vinnes över nu gällande rättsläge. Föreningen vill i detta sammanhang blott framhålla, att sådana ändringar i förmånsrättsordningen icke böra ifrågakomma, vilka medföra olägenheter för företagen som kredittagare.

Landsorganisationen anför i förevarande hänseende följande.

Jämfört med pensionsförsäkring genom SPP eller annan pensionsinrättning erbjuder de flesta formerna av direkt pensionering med eller utan avsättningar till pensionsstiftelser betydande nackdelar ur trygghetssynpunkt för de pensionsberättigade. Som regel är försäkringsförmånerna ej oantastbara, vilket innebär att den pensionsberättigade mister rätten till pension vid förflyttning från företaget. Vidare har pensionsförmånerna en oförmånlig ställning vid konkurs. De fria stiftelserna kan ej påräkna någon förmånsrätt alls, medan däremot de bundna pensionsstiftelserna har viss förmånsrätt framför oprioriterade fordringsägare enligt 17 kap. 4 och 11 §§ handelsbalken. Säkerheten är dock icke ens för de bundna stiftelserna särskilt stor. Det synes enligt landsorganisationens mening vara synnerligen välmotiverat att, såsom föreslagits i motionerna, genom en översyn av gällande lagstiftning söka åstadkomma bättre förmånsrätt för de medel, som avsatts till fria och bundna pensionsstiftelser och att likställighet dem emellan i detta hänseende åstadkommes.

Landsorganisationen hänvisar i övrigt till de synpunkter och önskemål rörande pensionsstiftelser, som landsorganisationen framfört i ett den 25 januari 1937 avgivet yttrande med anledning av lagberedningens förslag till lagstiftning om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser. I nämnda yttrande anfördes, såvitt nu är i fråga, bl. a. att en bättre förmånsrätt än jämlikt 17 kap. 11 § handelsbalken borde beredas den del av stiftelsefordringen som ej åtnjöte sådan rätt enligt 4 § samma kapitel.

Tjänstemännens centralorganisation delar i princip de synpunkter rörande behovet av bättre förmånsrätt, som framföres i motionerna, samt anför — efter att ha erinrat om bl. a. företagsbeskattningskommitténs upp-

drag med avseende å pensionsstiftelsernas ställning i skattehänseende — bl. a. följande.

Begränsar man företagens möjligheter att avsätta medel till stiftelser utan särskild säkerhet, blir frågan om förmånsrätt enligt handelsbalken av mindre storleksordning men är otvivelaktigt dock ett stort problem. Ur TCO:s synpunkt är det emellertid angeläget, att man icke i alltför hög grad försvarar företagens möjlighet att lösa pensionsfrågan genom pensionsstiftelser, även om detta icke ur de anställdas synpunkt är den bästa möjliga lösningen.

Svenska personal-pensionskassan framhåller — efter att ha redogjort för gällande bestämmelser och motiven för dessa i huvudsaklig överensstämmelse med utskottets framställning ovan — att den förmånsrätt som tillkommer bunden pensionsstiftelse enligt 17 kap. 4 § handelsbalken i många fall icke finge någon reell innebörd med hänsyn till bestämmelsen i 1937 års lag om avräkning å stiftelsens fordran hos aktiebolaget. Vid sådant förhållande syntes det pensionskassan vara en underordnad fråga, om motionerna, till den del de innefattade yrkande om likställighet mellan fria och bundna pensionsstiftelser i vad avsåge förmånsrätten enligt nämnda paragraf, vunne bifall eller icke. Av större betydelse vore i detta sammanhang frågan huruvida den förmånsrätt, som jämlikt 17 kap. 11 § handelsbalken på förslag av lagberedningen infördes för de bundna stiftelserna, borde utvidgas. Här-om anför pensionskassan bl. a. följande.

Genom vissa bestämmelser i lag såsom rörande publicitet, avräkningsförfarande m. m. har man sökt skapa garantier för att den förmånsrätt, som enligt 17 kap. 11 § tillerkänts bunden stiftelse för fordran hos bolaget, icke skall lända andra bolagets borgenärer till allvarligt men. Härvid har man främst haft i tanke sådana borgenärer som äga fordringar på grund av löpande affärer med bolaget. Hur önskvärt det än kan vara, att ökad säkerhet för gjorda pensionsutfästelser beredes även anställda vid företag, vilka bildat fria stiftelser, kan detta resultat uppenbarligen icke nås enbart genom att ändra 11 § i 17 kap. så att den kommer att omfatta jämväl fri stiftelses fordringar. En sådan ändring måste kompletteras med lagbestämmelser, vilka inskränka den nu rådande friheten på detta område och vilka kanske icke kunna i någon större utsträckning avvika från dem som nu gälla för bundna stiftelser.

Skulle det anses möjligt att — utan att åsidosätta andra borgenärens berättigade intressen — vidtaga åtgärder i motionernas syfte, synes det ligga nära till hands att undersöka, huruvida icke genom ändringar i 1937 års stifteslag ramen för denna lag kan utvidgas och de bindande bestämmelserna lättas, så att företagens obenägenhet att anlita den utväg, lagstiftningen anvisar för beredande av förmånsrätt åt pensionsfordringar, minskas eller bortfaller.

I fråga om den i motionerna I:40 och II:51 berörda *å t e r v i n n i n g s r e g e l n* uttala sig allenast *pensionsstyrelsen*, *försäkringsinspektionen* och *Svenska personal-pensionskassan*. Därjämte beröres denna fråga i det av *landsorganisationen* åberopade yttrandet av den 25 januari 1937.

Pensionsstyrelsen och *Svenska personal-pensionskassan* anse de skäl,

som anfördes till stöd för införandet av ifrågavarande bestämmelse i konkurslagen, alltså förtjäna beaktande. *Försäkringsinspektionen* anför.

Ehuru starka skäl synes tala för lagstiftningens nuvarande ståndpunkt, torde anledning finnas att överväga, om det ej kan vara motiverat att i återvinningshänseende göra åtskillnad med hänsyn till de betingelser, under vilka överföringarna gjorts, så att exempelvis mera normala överföringar — som kanske är ett led i en mångårig överföringsplan — kommer i gynnsammare läge än överföringar, som gjorts under intryck av en hotande, näraliggande konkurs. Därest en utredning göres beträffande stiftelsernas förmånsrättsläge, torde i utredningsmännens uppdrag lämpligen böra ingå att överväga, huruvida det icke finnes möjlighet att jämka återvinningsreglerna för tillgodoseende av inspektionens nyssnämnda synpunkt.

I det av *landsorganisationen* åberopade yttrandet framhölls, att den av lagberedningen föreslagna konstruktionen att i återvinningshänseende likställa överföring av vinstmedel till pensionsstiftelse med gåva knappast syntes rimma med förslaget allmänna principiella uppfattning av pensionsanspråkets natur. I varje fall syntes ett sådant likställande icke vara berättigat till den del överföringarna motsvarades av för bolaget bindande pensionsutfästelser.

I yttrandena beröras slutligen även vissa andra särskilda frågor angående bevaknings- och förmånsrätt i ett företags konkurs.

Svenska personal-pensionskassan erinrar om föreskriften i 139 § konkurslagen att kapitalvärdet av där avsedd förmån skall beräknas efter en räntefot av fem procent och framhåller, att detta medför att kapitalvärdet blir avsevärt lägre än om man finge tillämpa av Kungl. Maj:t eller vederbörande myndighet stadfästa försäkringstekniska grunder för beräkning av premie för inköp av livränta i försäkringsanstalt. Även om full utdelning utginge i konkursen för det belopp, vartill kapitalvärdet sålunda finge beräknas, försloge detta belopp därför på långt när icke till tryggande genom försäkring av den pension som tillkomme den utdelningsberättigade.

Såväl 1942 års försäkringsutredning som 1917 års pensionsutredning har behandlat frågan om sådan uppmjukning av lagstiftningen om försäkringsrörelse att för tjänstepensionsförsäkring redovisningen av premiereserven skall kunna ske på sådant sätt, att fondmedlen i viss utsträckning tillåtas kvarstå i arbetsgivarens rörelse. *Försäkringsinspektionen* framhåller, att om möjlighet sålunda öppnas för försäkringsbolag att i vidgad omfattning placera försäkringsfonden i fordringar hos vederbörande företag frågan om förmånsrätt för dylika fordringar aktualiseras. *Svenska personal-pensionskassan* har också uppmärksammat denna fråga samt anför.

De skäl, som föranlett införande av förmånsrätt för bunden stiftelses fordringar hos aktiebolag, synas med ännu större styrka göra sig gällande i fråga om dylika skuldförbindelser. Dessa innebära en uppskjuten betalning av intjänt lön från företaget, och häremot svarande försäkringsbelopp skall enligt de grunder, som stadfästas i fråga om tjänstepensionsförsäkring, för varje försäkrad anställd helt tillkomma honom själv.

Utskottet.

I samband med tillkomsten av 1937 års lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser infördes i 17 kap. 4 § handelsbalken föreskrifter om förmånsrätt i begränsad omfattning för, förutom pensionsfordringar, stiftelses fordran hos stiftarföretaget. Till den del stiftelsens fordran icke utgår med förmånsrätt enligt nämnda lagrum tillerkändes den samtidigt förmånsrätt enligt 11 § samma kapitel. Nu berörda bestämmelser avse enligt sin ordalydelse allenast sådan pensionsstiftelse, som bildats enligt 1937 års lag (bunden pensionsstiftelse), och någon analogisk tillämpning av desamma för de fria stiftelsernas del torde icke kunna ifrågakomma. Dylik stiftelses fordran hos stiftarföretaget torde således enligt gällande rätt vara att anse såsom oprioriterad.

Med de likalydande motionerna I:40 och II:51 åsyftas främst att få till stånd enahanda förmånsrätt för fria pensionsstiftelser, som redan föreligger för de bundna stiftelserna. Även med motionen II:88 torde avsikten vara att åstadkomma likställighet i förmånsrättshänseende mellan fria och bundna pensionsstiftelser. I sistnämnda motion yrkas emellertid därjämte en förbättring av den förmånsrätt, som nu tillkommer bunden pensionsstiftelse enligt 17 kap. 11 § handelsbalken.

Enligt vad utskottet inhämtat synes det i betydande utsträckning förekomma, att enskilda företag — även aktiebolag — till tryggnad av pensionering av anställda hos företagen bildat fria pensionsstiftelser. De medel som avsatts till dessa stiftelser uppgå till mycket avsevärda belopp. Stiftelsernas förmögenhet torde till övervägande del utgöras av fordringar hos stiftarföretagen. Utan förmånsrätt av något slag i händelse av företagets konkurs bli dessa fordringar i allmänhet av ringa värde för betryggandet av de anställdas pensionsintressen. På grund härav och då det måste anses otillfredsställande, att anställda hos exempelvis ett handelsbolag icke kunna genom stiftelsebildning komma i åtnjutande av samma rättsskydd som anställda hos ett aktiebolag, finner utskottet de framställda önskemålen om likställighet i förmånsrättshänseende mellan fria och bundna stiftelser vara befogade. En utredning synes därför böra göras angående möjligheterna att i görligaste mån åstadkomma sådan likställighet.

Av den föregående redogörelsen torde framgå, att den förmånsrätt, som tillerkänts stiftelsefordran enligt 17 kap. 4 § handelsbalken, väsentligen utgör en konsekvens av den bundna stiftelsens konstruktion. Vad angår sådan stiftelses förmånsrätt i övrigt bör den sättas i samband med de förut omnämnda föreskrifterna om publicitet och tillsyn m. m. Genom dessa föreskrifter har man sökt skapa garantier för att förmånsrätten icke skall lända andra bolagets borgenärer till allvarligt men.

Såsom flera av remissinstanserna framhållit lär det icke vara möjligt att tillgodose önskemålet om förmånsrätt för fria pensionsstiftelser i en-

lighet med vad som redan gäller för bundna stiftelser enbart genom ändringar i 17 kap. handelsbalken, utan en förutsättning för att nå det önskade resultatet torde vara att de fria stiftelsernas rättsliga ställning i olika avseenden — särskilt i fråga om publicitet och tillsyn — regleras. Med hänsyn härtill bör den av utskottet nyss förordade utredningen icke blott avse frågan om förmånsrätt för de fria pensionsstiftelserna utan omfatta även andra därmed sammanhängande frågor om pensionsstiftelsernas rättsliga ställning i skilda hänseenden. Därvid torde 1937 års lag i viss utsträckning kunna tjäna som förebild. Emellertid synes även denna lag i belysning av hittills vunna erfarenheter från lagens tillämpning vara i behov av viss översyn i syfte att om möjligt undanröja den obenägenhet, som från aktiebolagens sida ådagalagts, att anlita den av lagen anvisade utvägen för att bereda förmånsrätt åt pensionsfordringar. Det synes utskottet lämpligt att en sådan översyn göres i samband med den ifrågasatta utredningen.

Det i motionen II:88 framställda yrkandet om en förbättring av den förmånsrätt, som tillkommer bunden pensionsstiftelse enligt 17 kap. 11 § handelsbalken, har avstyrkts av statskontoret och arbetsgivareföreningen, medan andra remissinstanser ställt sig tveksamma till detsamma. Endast i det av landsorganisationen åberopade yttrandet av den 25 januari 1937 har direkt tillstyrkts, att en bättre förmånsrätt än jämlikt 17 kap. 11 § handelsbalken borde beredas den del av stiftelsefordringen som ej åtnjuter sådan rätt enligt 4 § samma kapitel. Gentemot motionärernas yrkande i förevarande hänseende har särskilt anförts, att man i kreditväsendets intresse borde iakttaga synnerlig försiktighet vid en utökning av de fordringar, som ha förmånsrätt före olika slag av in-teckningar. Den sålunda framhållna synpunkten är otvivelaktigt så tungt vägande, att en bättre förmånsrätt än jämlikt 17 kap. 11 § handelsbalken knappast synes möjlig att genomföra. Utskottet anser dock, att även denna fråga må kunna upptagas av den ovan förordade utredningen.

Motionerna I:40 och II:51 syfta vidare till att få till stånd sådan ändring i konkurslagen, att överföring av medel till pensionsstiftelse från stiftarföretaget ej längre skall vara likställd med gåva i återvinningshänseende. De skäl, som motiverade införandet i samband med 1937 års lagstiftning av återvinningsregeln i 28 a § konkurslagen, måste alltjämt anses beaktansvärda. Att för alla situationer upphäva denna regel synes utskottet icke vara möjligt utan att åsidosätta andra borgenärs berättigade intressen. Å andra sidan kunna skäl obestriddligen anföras till stöd för att i återvinningshänseende göra åtskillnad mellan olika fall med hänsyn till de skilda betingelser, under vilka överföringarna av medel till stiftelsen ägt rum. Då den ovan omförmälda utredningen enligt utskottets mening bör taga sikte på olika möjligheter att bereda ökat skydd för medel, som avsatts till pensionsstiftelser, bör därvid även övervägas, huruvida nu berörda synpunkt må kunna tillgodoses.

Av utskottets ovan lämnade redogörelse framgår, att utredning för närvarande pågår för utarbetande av slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring samt att i företagsbeskattningskommitténs uppdrag ingår bl. a. att ompröva bestämmelserna om avdrag vid inkomsttaxeringen för avsättning till pensions- och andra personalstiftelser. Under erinran om de efter 1937 genomförda folkpensionsreformerna och om den pågående pensionsutredningen har statskontoret ansett tillräckliga skäl knappast föreligga att nu verkställa en översyn av de i motionerna berörda lagbestämmelserna. Tjänstemännens centralorganisation åter har uttalat, att man om möjligt borde avvakta företagsbeskattningskommitténs utredning rörande pensionsstiftelsernas ställning ur skattesynpunkt. I likhet med vad pensionsstyrelsen och försäkringsinspektionen anfört finner utskottet emellertid övertvägande skäl tala för att en utredning tillsättes redan nu. Naturligen bör denna utredning hålla erforderlig kontakt med pensionsutredningen och företagsbeskattningskommittén.

Under återopande av det ovan anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I:40 och II:51 samt II:88, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om ökat skydd för medel, som avsatts till pensionsstiftelser.

Stockholm den 5 maj 1953.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Branting, Olofsson, Lindblom, Lundgren, John Johansson, fru Wallentheim och herr Franzén;

från andra kammaren: herrar Rylander, Lindberg, Gustafsson i Borås, Skoglund i Umeå, fru Johansson i Skövde, herrar Östrand, Fröding och Andersson i Björkäng.